

Riktlinjer till Kongressen 2021

VI BYGGER LANDET – RIKTLINJER TILL KONGRESSEN 2021

Inledning

5

1. VI BYGGER LANDET STARKT OCH HÅLLBART

- Full sysselsättning
- Fler jobb ska vara gröna jobb
- En hållbar infrastruktur som bygger samman Sverige
- 10 - Alla jobb ska vara trygga jobb
- Plikt och rätt
- Hela landet ska byggas

15 2. VI BYGGER LANDET TRYGGT

- En äldreomsorg i världsklass
- Vård efter behov
- Högre pensioner
- Stärkt trygghet genom livet

20

3. VI BYGGER LANDET MED KUNSKAP

- En skola där allas möjligheter växer
- Fler utbildningsmöjligheter genom livet
- 25 - Spets och bredd i högre utbildning och forskning
- Kultur och bildning öppnar dörrar

4. VI BYGGER ETT LAND SOM HÅLLER IHOP

- 30 - Barnen är vårt gemensamma ansvar
- Bekämpa brotten och brottens orsaker
- Alla ska ha ett eget hem
- En reglerad och rättssäker invandring

35

5. VI BYGGER GEMENSAM SÄKERHET TILLSAMMANS

- En säker och demokratisk värld
- Global rättvisa
- Ett starkt och folkligt förankrat försvar

40

Inledning

Människan ska vara fri att utvecklas som individ, råda över sitt eget liv, forma sin tillvaro efter egna önsknings och påverka det egna samhället. Denna frihet ska gälla alla. Därmed är jämlikhet frihetens förutsättning. Socialdemokratin vill avlägsna de ekonomiska, sociala och kulturella hindren för människors frigörelse.

En klok hushållning med jordens resurser är förutsättningen för mänsklighetens framtid. Den ekonomiska utvecklingen måste vara i samklang med det ekologiskt hållbara. Vetenskapen är mycket tydlig och det finns inget utrymme för tvekan. Vi behöver göra allt vi kan för att hålla världen inom 1,5-gradersmålet. I Sverige görs nu stora satsningar, inte minst inom industrin och i transportsektorn, för att minska utsläppen. Men klimatarbetet måste genomsyra alla relevanta områden, och klimatet känner inga landsgränser. Vi ska fortsätta att driva på den gröna omställningen, sätta press på de stora utsläppsländerna att leva upp till Parisavtalet, och bistå länder som behöver hjälp med att minska sina utsläpp. Grunden till vårt välfärdssamhälle har byggts på hög tillväxt, hög sysselsättning och en snabb omställning från gammal teknik till nya jobb. Klimatomställningen innebär att vi har en historisk möjlighet att genomföra åtgärder som både minskar utsläppen och ger jobb i hela landet.

Klimatutmaningen har en tydlig relation till jämlikhet och jämställdhet. Både faktisk klimatpåverkan och förutsättningarna för att begränsa den är ojämnt fördelade. Omställningen är därmed inte bara vår tydligaste solidaritet med kommande generationer. Den måste också ske på ett sätt där vi visar solidaritet med varandra nu, genom att genomföra den på ett rättvist sätt som ökar jämlikheten och jämställdheten. Detta är ett samhällsbygge som vi bara kan klara tillsammans. Klimatförändringarna är vår tids ödesfråga.

Den globala pandemins utbrott 2020 har fördjupat flera tidigare brister i samhället. Arbetsvillkor och ställning på arbetsmarknaden, liksom underliggande hälsa och familjesituation, gör att vi påverkas mycket olika. Revorna i välfärden och i tryggheten har blivit tydligare, och klyftorna har ökat. Men det har även styrkan när vi har arbetat tillsammans för att klara krisen. Den svenska modellens grundläggande styrkor är fortfarande så stora att de också kan utgöra lösningen på de problem vi står inför.

De senaste åren har visat att en politik för ökad jämlikhet och jämställdhet är möjlig även i svåra lägen. Många fler har gått till jobbet jämfört med tiden under de borgerliga regeringarna. Välfärden har fått kraftiga förstärkningar. Riktade satsningar för de arbetstagar, pensionärer och föräldrar som har det sämst ställt har kunnat genomföras. Bostadsbyggandet har ökat väsentligt. Fackliga organisationer, arbetsmarknadens parter och folkrörelsesverige har fått delta i utformningen av politiska beslut, och vara med och ta ansvar. Vi står fast vid vår övertygelse om att vi i Sverige måste ta oss an de stora samhällsproblemen tillsammans. Demokrati är både ett medel och ett mål.

Samtidigt har klassklyftorna ökat under lång tid. Skillnaderna mellan vanliga löntagare och de som har ansevärd kapitalinkomster har vuxit. Skillnaden mellan att ha ett tryggt och fast jobb,

och att gå från deltidsjobb till deltidsjobb eller inte komma in i arbetslivet alls, har också blivit allt större. Det här drabbar särskilt de som arbetar i service- och välfärdsyrken, ensamstående föräldrar, nyanlända, funktionshindrade och de som drabbats av sjukdom. Det motverkar jämställdheten och förstärker patriarkala strukturer. Vuxna som lever i utsatthet och fattigdom delar det med sina barn, och risken är påtaglig att det går i arv i generationer. Klyftorna mellan stad och land har vuxit, liksom klyftorna mellan olika delar av städerna.

Vi socialdemokrater kan aldrig acceptera en sådan samhällsutveckling. Klyftorna måste minska. Makt, möjligheter och ansvar ska ges och fördelas jämställt mellan kvinnor och män. Flickor och pojkar ska mötas av samma förväntningar, uppmuntran och stöd. Den stora majoriteten måste få en större del av de stora värden vi skapar tillsammans. Ansvaret för att finansiera en generell och gemensam välfärd ska bäras mer solidariskt. Gemensamma beslut och människors behov ska vara överordnat marknadskrafterna. Välfärden ska alltid organiseras och fördelas utifrån behov, och välfärdens resurser ska gå just till välfärden – inte till privata vinster. Löntagarna och deras fackliga organisationer ska ha insyn och inflytande både på arbetsmarknaden och i samhällsutvecklingen i stort. Demokratin ska tryggas och fördjupas. Konservativa och auktoritära partier och strömningar som motsätter sig jämställdhet, trygghet och inflytande för vanliga löntagare, och som pekar ut enskilda grupper som mindre värda, ska motverkas med full kraft. Sverige ska hålla samman.

Varje barn i Sverige ska ha en trygg uppväxt; fysiskt, psykiskt och ekonomiskt. Det är fortfarande alldeles för många beslut som fattas utan analys eller med tillräcklig hänsyn till hur det påverkar barns förhållanden. Barn ska få växa upp som jämlikar, och där samhället gör stora ansträngningar för att visa på så många möjligheter att de kan forma sin egen framtid. Vi ska tro på barnen, så att de vågar tro på sig själva.

Det viktigaste för att förverkliga ett tryggare och mer jämlikt Sverige är att öka sysselsättningen. Egen försörjning ger självkänsla och framtidstro. Vetskapen om att alla gör sin del efter förmåga stärker sammanhållningen och solidariteten med andra. Därför vill vi göra stora satsningar för full sysselsättning, en förstärkt välfärd och ökad trygghet. Välfärden kräver både att fler är med och arbetar i den, och att fler är med och finansierar den genom sitt arbete i andra sektorer. Arbete och utveckling ger sammanhållning och framtidstro, och vi ska göra vår del för att uppnå det. Vi bygger landet.

VI BYGGER LANDET STARKT OCH HÅLLBART

40 **Full sysselsättning**

Arbete gör oss till en del av en gemenskap, där man kan utvecklas och lära nytt. Det ger inkomst, möjlighet att leva friare, bestämma själv och planera framåt. Arbete är också grunden för den tillväxt som gör det möjligt att stärka välfärden och bygga ett starkare och

mer jämlikt samhälle. Att alla som kan arbeta också gör det, är centralt för sammanhållning och ett brett stöd för ett solidariskt samhällsbygge. Arbete är därmed både en rätt och en plikt.

- 5 Målet för den ekonomiska politiken är full sysselsättning. Människors vilja till arbete är samhällets viktigaste tillgång. För en hög sysselsättning krävs också utbildning, en utbyggd välfärd som ger både män och kvinnor möjlighet att arbeta, investeringar och handel med omvärlden. Både välfärdens förstärkning och den klimatomställning vi är mitt uppe i är ett samhällsbygge som kräver mycket stora investeringar de kommande åren. Omställningen är
10 en möjlighet för Sverige att både skapa jobb och att bygga landet hållbart. Vi ska fortsätta att gå före i världen, och takten i omställningen måste fortsätta att höjas.

- Ordning och reda i de offentliga finanserna är solidaritet med kommande generationer. Starka statsfinanser möjliggör förstärkningar till kommuner och regioner för att klara välfärden. Är
15 ekonomin inte långsiktigt hållbar är det välfärden, och den som behöver välfärden mest, som får betala priset. Därför behövs en ekonomisk politik som möjliggör fler investeringar men utan att välfärdens långsiktiga finansiering hotas. Det finanspolitiska ramverket är grundläggande för att säkerställa ordning och reda i finanserna, men det ger också stort
20 handlingsutrymme för åtgärder vid kris och nedgångar i ekonomin. Ramverket bör förändras med varsamhet. Tack vare att vi har säkerställt ordning och reda i statens finanser är det nu både möjligt och rätt tid för att övergå till ett balansmål. Det är också motiverat för att möjliggöra fler investeringar.

- Skattesystemet ska utformas för att främja tillväxt, investeringar och konkurrenskraft,
25 samtidigt som det bidrar till att öka jämlikheten. Skattesystemets överordnade syfte är att finansiera välfärden. Dessa mål stärker varandra – jämlikhet är både mer rättvist och gynnar utveckling. Skatt ska betalas efter bärkraft och beskattningen av kapital bör därför öka.

- Svensk arbetarrörelse har en mycket lång tradition av att främja handel och motverka
30 protektionism, eftersom en fri och rättvis handel ligger i löntagarnas intresse. Det skapar jobb och gör att lönen räcker längre. Hälften av Sveriges BNP kommer ur handel, och hälften av det utgörs i sin tur av utländska investeringar och utländskt kapital. Det gör oss till ett av världens mest exportorienterade länder. Handeln och dess investeringar skapar bryggor mellan stad och land. Exporten och den nyindustrialisering som Sverige genomför och driver
35 genom minskade utsläpp, förnybar el och effektiva industriprocesser, är också några av Sveriges främsta bidrag till den globala klimatomställningen.

Fler jobb ska vara gröna jobb

- 40 I dag lever vi över planetens tillgångar och förutsättningar. Klimatförändringarna är på riktigt. Var och en av oss påverkas, men det är de mest utsatta i världen som drabbas hårdast. Världen blir allt varmare, glaciärer smälter och översvämningar plågar många länder. Konsekvenserna av extrema väderförhållanden syns också i Sverige genom skogsbränder och

sinande brunnar, något som staten, kommunerna och regionerna måste rustas bättre för att kunna möta. Marknaden kommer inte att lösa klimatkrisen. Det krävs tydliga prioriteringar, investeringar och fortsatt utveckling. Sverige har goda förutsättningar att vara pådrivande och leverera de innovationer som världen efterfrågar. En rättvis klimatomställning ger nya jobb och exportinkomster, bättre hälsa och ökad jämlikhet. Sverige ska vara ledande i Agenda 2030-arbetet, och Parisavtalets 1,5-gradersmål ska styra Sveriges och EU:s klimatlagstiftning. EU:s utsläppshandelssystem är ett kraftfullt instrument för att ställa om till en hållbar ekonomi. Tillväxt, välfärd och klimatomställning är inte bara förenliga med varandra, utan även varandras förutsättningar. Vi stärker vår konkurrenskraft, svenska jobb och resurserna till välfärden både genom att leda omställningen, och genom krav på att varje land måste göra investeringar för att efterleva Parisavtalet.

Vi vill modernisera Sverige. Fler jobb ska bli gröna jobb, i nya och i befintliga verksamheter. I Sverige ska vi arbeta tillsammans för omställningen – näringsliv, akademi, civilsamhälle och det offentliga. Det ska vara attraktivt att investera i och utveckla produktion och tjänster i Sverige. Industrin är Sveriges tillväxtmotor, och industrins omställning ska främjas ytterligare genom att industriklivet förstärks. Med en modern lagstiftning med fortsatt höga miljökrav och en aktiv näringspolitik på både nationell och regional nivå ska tillståndsprocesser effektiviseras för både befintliga och nya verksamheter. Nya gruvor ska kunna öppnas för att säkra tillgång på nödvändiga respektive innovationskritiska metaller och mineral. Besöksnäringen ska fortsätta att utvecklas. De allra flesta nya jobb skapas i små- och medelstora företag. Vi vill skapa goda förutsättningar för Sveriges företagande, med fler företag som utvecklas och växer, är med i omställningen och anställer fler.

För att klara en hållbar resursförbrukning krävs att ekonomin blir mer cirkulär och att vår konsumtion blir mer hållbar. Regelverk och producentansvar ska stärkas, och varor måste i väsentligt högre grad designas och produceras så att de är möjliga att återvinna. Information om såväl varors som tjänsters ekologiska avtryck ska bli vanligare – det ska bli lättare att göra rätt. Det ska ställas krav på återvinning av allt återvinningsbart material, och med pant på allt fler produkter. Ny lagstiftning behövs inom EU och befintliga regler behöver skärpas. Så säkrar vi tillgången till kritiska material som är nödvändiga för att trygga vår välfärd. Vi stödjer ett införande av ett slutdatum för försäljning av nya fossildrivna bilar. Det ska ske på ett sätt så att industrin, konsumenterna och samhället i stort får framförhållning och förutsättningar att ställa om.

En av Sveriges största styrkor ligger i att de allra flesta vill vara en del av omställningen och bidra till den – i våra dagliga val, i vårt boende och på jobbet. Den kraften ska tas tillvara. Stödet till energieffektivisering och ombyggnation av bostäder ska förbättras. Klimatpolitiken ska ha ett tydligt jämlikhetsperspektiv. Skatter och direkta stöd till de som har råd att göra klimatsmarta inköp och investeringar får inte utformas så att de bidrar till att klyftorna ökar.

Skogen, vårt gröna guld, ska tas ännu bättre tillvara genom ett klimatsmart skogsbruk som skapar jobb och hållbar tillväxt i hela Sverige. Bioenergin är en möjliggörare i den förnybara

omställningen. Fossila produkter ska ersättas och nya förnybara lösningar utvecklas för att bryta oljeberoendet. Förädlingsgraden ska öka och fler hus ska byggas i svenskt trä. Vi ska driva på för en global märkning av hållbart producerade råvaror. En klimatexportoffensiv ska inledas så att svenskt kunnande och jobb kan minska de globala utsläppen från våra handelspartners. De allmänna pensionsfonderna ska vara hållbara, och statligt riskkapital och innovationsupphandling ska användas för att främja hållbara investeringar.

5
10
15
20

Sverige ska ha ett robust elsystem med en hög leveranssäkerhet, en låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser. Det skapar långsiktighet och tydlighet, och bidrar till nya jobb och investeringar. Investeringarna i förnybar energiproduktion ska öka i såväl storskalig som småskalig utbyggnad, i moderniseringar och effekthöjningar. Inte minst har de lokala och regionala energiföretagen en viktig roll, och branschernas kompetensförsörjning ska säkras bättre. Kärnkraften är en viktig del av svensk elproduktion och kommer sannolikt att fortsätta vara det under lång tid framöver. Men genom fortsatt utbyggnad av förnybar energi, energieffektivisering, energilagring och ökad flexibilitet i elsystemet ska vi se till att rätt förutsättningar finns på plats för att möjliggöra en successiv utfasning av kärnkraften, samtidigt som vi behåller en trygg elförsörjning. En central åtgärd är att förstärka elnätet från norr till söder och takten i elnätsutbyggnaden ska minst fördubblas. En nationell elektrifieringsstrategi ska ge långsiktiga förutsättningar för att kunna möta ett kraftigt ökat behov av el genom ökad elproduktion— det är avgörande för att transporter och tung industri ska kunna ställa om.

25

Den biologiska mångfalden är en förutsättning för mänskligt liv. Fungerande ekosystem ger ökat skydd till skördar, pollinering av växter, mat från haven, rent dricksvatten och de bidrar till ett stabilare klimat. Sverige ska aktivt motverka artutrotningen både globalt och här hemma. För detta behövs tydliga regler för bevarande av särskilt känsliga naturmiljöer, ett hållbart jordbruk och fiske, och att skogsnäringen också skapar miljö- och klimatnytta. Vi ska öka ambitionerna för en bättre havsmiljö, minskad övergödning och för att fasa ut farliga kemikalier.

30
35

Klimatomställningen är ett samhällsbygge. Ingen enskild och inget enstaka företag kan ensamt åstadkomma det som krävs. Omställningen ska ske så att den fungerar i varje del av vårt land, genom att alla kan vara med, ha inflytande och komma med initiativ. Att arbetet sker tillsammans i kommuner och stadsdelar, folkrörelser och föreningsliv, och med en stark ställning för arbetstagarna och samverkan mellan arbetsmarknadens parter, bidrar till att Sverige kan lyckas. Klimatfrågan kommer att vara ännu mer påtaglig för varje ny generation. Barn och unga måste få goda kunskaper om vad som kan göras – själva, tillsammans med andra, och genom demokratiskt fattade beslut.

40

En klimatomställning där alla kan delta och ställa om efter förmåga, och som säkrar och ger arbetstillfällen, är också grunden för den breda uppslutning som gör att omställningen är demokratisk och socialt hållbar. Det starka samhället ska finnas där så att man kan gå från den gamla tekniken till de nya jobben. Att försämra tryggheten gör oss inte anställningsbara,

bara fattiga. Otrygghet hotar klimatomställningen. Genom en investeringsdriven omställning som finansieras gemensamt kan vi både ställa om till ett fossilfritt välfärdsland, stärka vår tillväxt genom klimatsmart innovation, och minska klyftorna. Så ska vi bygga världens första fossilfria välfärdsland.

5

En hållbar infrastruktur som bygger samman Sverige

Människor i hela landet kan vittna om hur viktig en väl utbyggd infrastruktur är. Till infrastruktursatsningar knyts framtidstro, med ett starkare samhälle, nybyggda skolor och bostäder, fler jobb och förbättrade pendlingsmöjligheter, och klimatsmarta transporter. Det är bara med stora investeringar som vi kan klara detta – i nya stambanor för att möta kapacitetsbristen i järnvägssystemet, i förstärkt väg- och järnvägsunderhåll, i elvägar och laddinfrastruktur för att säkra elektrifiering av fordonsflottan, och genom att bana väg för eldrift, vätgas och andra hållbara drivmedel även till sjöfarten och flyget. Transportslagen hänger ihop och är beroende av varandra. Investeringar är en förutsättning för att Sverige ska klara såväl befolkningsökning, tillväxt och att Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland. Då stärker vi också jämlikheten och möjliggör för människor att leva och försörja sig i hela landet. Investeringar sluter klyftor mellan stad och land.

Vi ska driva på den tekniska utvecklingen av infrastruktur, fordon och styrmedel för ett hållbart resande. En ambitiös reduktionsplikt ska göra att varje bilägare oavsett motor kan vara en del av omställningen. En nationell och täckande plan för el-laddning ska förverkligas. Planeringen av infrastrukturen ska utgå från både kvinnors och mäns möjligheter och behov på ett jämställt sätt. Inte minst är det viktigt att kollektivtrafiken byggs ut och görs mer tillgänglig, och att arbetspendlingen fungerar även på obekväma arbetstider.

Att utveckla godstransportnätet är centralt för Sverige som exportnation och av klimatskäl. Ännu mer gods ska läggas över på järnväg och sjöfart och bättre kopplas ihop med övriga Europa. De svenska hamnarnas konkurrenskraft ska stärkas och deras roll i transportsystemet utvecklas. Arbetet med nya stambanor ska fortsätta samtidigt som befintliga järnvägsstråk rustas för framtiden. Vi vill se fortsatta investeringar i infrastruktur runt om i hela landet. Utbyggnaden behövs för att öka kapaciteten i vårt transportsystem, knyta landets storstadsregioner närmare varandra och bidra till stadsutveckling, bostadsbyggande och större arbetsmarknadsregioner. Hela Norrbotniabanan ska färdigställas.

35

Flyget kommer fortsätta att vara ett viktigt transportmedel för att hålla samman landet, men det ska bära sin miljöpåverkan bättre. Arbetet med att göra flyget hållbart ska fortsätta och det ska finnas en hållbar och tillgänglig flyginfrastruktur i hela landet. Kapaciteten för inrikesflyg på Arlanda ska säkras för att skapa förutsättningar för att lägga ner Bromma flygplats. Ett välfungerande nät för beredskapsflygplatser för ambulansflyg, brandflyg och höjd beredskap ska vidmakthållas.

40

Kommuner och regioner ska involveras tidigt och i nära dialog i all nationell planering för att

maximera den lokala och regionala samhällsnyttan i underlag och beslut om olika investeringar. Det ska vara ordning och reda när investeringar görs. En bättre kostnadskontroll med transparens kring orsakerna till kostnadsökningar är helt nödvändigt för att klara en uthållig utbyggnad av landets infrastruktur. Vi ska få en mer socialt hållbar upphandling, tydliga krav även på underleverantörer, schysta villkor för 5 arbetskraftsinvandring och både krav och bättre förutsättningar för ett aktivt arbetsmiljöarbete. Så stärks trygghet och inflytande för löntagarna inom flera stora branscher.

Den mest tidsbesparande och miljövänliga resan är den som inte behöver göras alls. 10 Digitalisering och it-redskap stärker också möjligheten att leva och arbeta i hela landet oavsett var ens arbetsplats ligger. Distansarbete ska möjliggöras för fler. Utbyggnaden av fast och mobilt bredband behöver fullföljas i hela landet, och det offentliga har ett ansvar där marknaden inte räcker till. Digitaliseringen av välfärdstjänster och myndighetskontakter ska fortsätta och kvalitetssäkras, och den digitala klyftan mellan grupper och generationer ska 15 slutas.

De globalt dominerande digitala plattformarna och företagen har en allt starkare ställning. Det innebär uppenbara risker för människors integritet och utsatta konsumenter. Det påverkar också strukturer inom näringslivet med ökad monopolisering och risk för minskad 20 innovation. Utvecklingen driver också på framväxten av osäkra anställningar. Att ett antal onlineplattformar inte bara är marknadsaktörer utan också övervakar och reglerar andra företags beteende på hela marknadsområden talar även det för en stärkt reglering. Särskilt på europeisk nivå bör konkurrenslagstiftningen utvecklas och skärpas, och fokusera mer på integritet och monopolställningar. Lagstiftningar ska ses över så att innovation och 25 framväxten av nya aktörer och tjänster inte hämmas. Sammantaget behöver den politiska, ekonomiska och kulturella makten hos de stora digitala plattformarna stävjas.

Alla jobb ska vara trygga jobb

30 Arbeta ska stärka den som arbetar – alla jobb är inte bra jobb. Allt fler nya arbetstillfällen, inte minst för nyanlända och för unga, innebär osäkra anställningar eller arbeten som man inte kan försörja sig på. Vi kan aldrig acceptera att arbeten är farliga för ens fysiska och psykiska hälsa, vare sig på grund av arbetets innehåll eller anställningsvillkoren i sig. När arbetsmarknaden förändras måste lagstiftning, kontroller och det förebyggande 35 arbetsmiljöarbetet utvecklas med det.

Normen på svensk arbetsmarknad ska vara att anställningar är tillsvidare och på heltid. Fler ska kunna arbeta heltid, inte bara ha en heltidsanställning i grunden. Visstidsanställningar ska snabbare övergå i en tillsvidareanställning och tidsbegränsade anställningar ska alltid vara 40 objektivt motiverade. Vi vill att välfärdssektorn ska gå före och nå ett mål under nästa mandatperiod om att minst 90 procent av alla välfärdsarbetare ska ha en tillsvidareanställning på heltid. Möjligheten för långtidsarbetslösa att få subventionerad anställning bör utvidgas även till deltidsarbetslösa efter en viss tid. Arbetsgivaransvaret ska vara tydligt även inom gig-

tjänster. För att inte ofrivilligt egenföretagande ska användas som ett sätt att kringgå arbetsgivaransvar ska F-skattsedlar kunna kontrolleras bättre och återkallas vid missbruk.

- 5 Förmågan att ställa om från gammal till ny teknik och från gamla till nya jobb, är något som har gjort Sverige till ett av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga länder. Strukturuomvandlingen går allt fortare och möjligheterna att vidareutbilda sig, yrkesväxla och utveckla sin kompetens under ett helt yrkesliv är en tydlig maktfråga. Vi ska säkra omställningsförmåga, konkurrenskraft och svenska jobb. Partsöverenskommelsen och de reformer som vi socialdemokrater presenterat för omställningsstudiestöd ska genomföras fullt ut. Ett nytt studiestöd ska införas tillsammans med fler utbildningsplatser som gör det väsentligt enklare att utbilda sig mitt i livet för att stärka ens ställning på arbetsmarknaden. Alla arbetstagare, oavsett om man jobbar heltid eller deltid, och om man är visstidsanställd eller fast anställd, ska kunna få omställningsstöd när anställningen är på väg att upphöra.
- 15 Människors egen organisering och solidariteten mellan arbetstagare är den bästa garanten för trygga och säkra jobb. Både i Sverige och i EU värnar vi den svenska modellen och parternas självständiga roll att avgöra löner och villkor i förhandlingar. Det bör införas en skattereduktion för medlemskap i såväl a-kassa som i fackförening. Skyddsombudens befogenheter, reella anställningstrygghet och kompetensutveckling inom sitt uppdrag ska stärkas. Rätten att granska villkor och motverka exploatering av arbetstagare ska värnas även på arbetsplatser där fackligt medlemskap saknas. Arbetskraftsinvandring ska endast ske i bristyrken och arbetstagarnas trygghet stärkas. Diskriminering på arbetsmarknaden, där bakgrund bedöms snarare än förmåga och möjligheter, ska motverkas kraftfullt.

25

Plikt och rätt

- Alla ska ges möjlighet att försörja sig själva, och alla har ett ansvar att anstränga sig för att få ett arbete. All arbetslöshet är en förlust för hela samhället, och därför ska vi stödja varandra att komma i arbeten med goda villkor. Arbetslöshet beror sällan på brist på vilja, utan på att man saknar rätt kompetens och utbildning. Det är inte sänkta löner eller osäkrare anställningar som motverkar arbetslöshet – det skapar bara otrygghet, svårigheter för ens familj eller för att kunna bilda familj, och en lägre livslön och pension. Den som blir arbetslös ska möta både tydliga krav och ett starkt stöd, inte fattigdom och hopplöshet.
- 35 Möjligheten att utbilda sig, med ett tydligt fokus på bristyrken, ska öka på alla nivåer. Kunskapslyftet ska fortsätta, med en bättre kommunal samverkan och regional dimensionering av gymnasial utbildning utifrån arbetsmarknadens behov, en kraftig utbyggnad av yrkesvux och yrkeshögskola och en fortsatt satsning på högskolan. Arbetsmarknadsutbildningarna ska bli fler och erbjudas tidigare vid arbetslöshet. Utbildningsutbudet ska också möta de yrkesverksammas behov bättre än i dag och samverkan med arbetslivet stärkas. Alla arbetslösa ska ges en individuell bedömning och åtgärder av god kvalitet som skapar bästa möjliga förutsättningar för en varaktig anställning. Arbetsförmedlingen ska aktivt matcha arbetslösa med de jobb som finns.
- 40

5 Samtidigt som rätten och möjligheten till utbildning och andra insatser ska utökas, ska även plikten att deltaga öka. Arbetsförmedlingen ska kunna anvisa arbetslösa till arbetsmarknadsutbildning och till reguljär utbildning. Deltagande ska som grundregel vara ett krav för försörjningsstöd eller arbetsmarknadspolitiska ersättningar.

10 Det är särskilt viktigt, framför allt för jämställdheten men också för sysselsättningen och välfärdens finansiering i stort, att fler utrikes födda kvinnor kan försörja sig. Även den som inte har utbildning eller har yrkesarbetat har ofta kunskaper och färdigheter som är användbara i
15 arbetslivet, och validering av ”tyst kompetens” bör ske i högre omfattning. Den uppsökande verksamheten för de som inte självmant söker sig till arbetsmarknaden ska utökas. Barnomsorg ska vara så tillgänglig att den inte hindrar arbete eller arbetssökande. Att delta i språkundervisning ska vara ett krav för ekonomiskt stöd om bristande kunskaper i svenska är det som hindrar en från att få jobb. Program där arbete eller praktik kombineras med språkundervisning ska utökas.
20 Redan vid ansökan om uppehållstillstånd ska det göras tydligt för hela familjen vilka möjligheter och förväntningar som finns.

25 Ungdomars sysselsättning har drabbats hårt av pandemin. Vi kan inte acceptera att många unga fastnar i passivitet och arbetslöshet – de ska så snabbt som möjligt komma i jobb eller utbildning. Insatserna för unga som varken arbetar eller studerar ska stärkas. Arbetsförmedlingen ska ha en lokal närvaro och samverka med varje kommun för att säkerställa att alla som behöver stöd fångas upp i ett tidigt skede. Unga med psykisk ohälsa, funktionsnedsättning eller andra svårigheter ska få särskilt stöd och vägledning. Unga som saknar gymnasieutbildning ska i första hand stötts till att fullfölja denna och
30 utbildningskontrakten ska återinföras.

35 Det krävs fler och mer individuellt utformade insatser för att skapa jobb eller utbildning för personer med svag ställning på arbetsmarknaden – inte minst för funktionshindrade. Fler ska få relevanta och anpassade hjälpmedel. Kraften i sociala företag och ideell sektors möjlighet att skapa arbetstillfällen ska tas tillvara. Samverkan mellan myndigheter, utbildningsanordnare, socialtjänsten och sjukvården ska förbättras för de som behöver samordnade insatser. Samverkan behöver utvecklas såväl inom ramen för Finsam som genom olika EU-program.

40 Fler långtidsarbetslösa behöver utbilda sig för att kunna komma tillbaka i arbete – även de som har en slutförd gymnasieutbildning. Möjligheten att deltidsstudera vid sidan av deltagande inom jobb- och utvecklingsgarantin har nyligen förlängts, men mer behöver göras. En tät kontakt med samma handläggare och under längre tid är en belagd framgångsfaktor, oavsett skälen till långtidsarbetslöshet, och behöver därför säkras i större utsträckning. Det måste också skapas ett större utrymme på arbetsmarknaden för vuxna arbetslösa som har
45 mycket omfattande kunskapsluckor eller långvarig inaktivitet. Extratjänsterna har varit framgångsrika för att få till exempel nyanlända med lägre utbildningsnivå i arbete, men det skulle behövas fler liknande tjänster under längre tid. Det kan handla om att få ansvar för arbetsuppgifter som i dag inte hinns med, som ligger något utanför det mest centrala inom

välfärdens verksamheter, men som skulle avlasta professionerna. Även civilsamhällets kraft och roll ska tillvaratas mycket bättre i detta. Samtidigt ska vi slå vakt om att alla sådana anställningar har goda villkor och inte används för att undergräva den svenska arbetsmarknadsmodellen. Samhall ska stärkas och lönebidragen förbättras.

5

Hela landet ska byggas

Det finns tydliga klyftor mellan både stad och land samt inom storstadsregionerna. Därför krävs ett tydligt fokus på att hela landet ska leva och byggas starkare, och en insikt om att hela landet stärks ömsesidigt – en investering i en del av landet är bra för andra. Utveckling ska synas med fler och växande företag, nya bostäder, en i grunden renoverad skola eller nyanlagd förskola, eller en ny privat service som tänder ljusen på butiksgatan. Så lägger vi grunden för framtidstron och därmed för tryggheten.

15 Landsbygden har väldigt skiftande förutsättningar. Det finns gott om kommuner med utmärkt service, stabil ekonomi och goda framtidsutsikter. Samtidigt har andra kommuner och bygder ett väldigt svårt utgångsläge. I var fjärde kommun inte bara åldras befolkningen – den minskar. Långvarig urbanisering, en ojämlig kapitalkoncentration och därmed arbetsmöjligheter till storstadsområdena, och en effektivisering och digitalisering av både 20 privat och offentlig verksamhet är strukturer som alla bidragit till detta. Under årtionden har klyftorna även ökat inom landets större städer, och en ny underklass har vuxit fram i utsatta bostadsområden. Det behövs en långsiktig och aktiv politik som stärker välfärden och ser till att städers framgångar kommer alla till del.

25 För att ta till vara utvecklingskraften i hela Sverige ska närings- och arbetsmarknadspolitiken anpassas mer efter regionala förhållanden. Varje del av landet ska ha tillgång till kompetens, kunnsande och kapital. Regionerna har i tydlig uppgift att främja tillväxten, men staten ska vara närvarande, stödja samverkan, och arbetsmarknadens parter ska ges inflytande och insyn. Att etablering och dimensionering av utbildning i större utsträckning utformas utifrån hur fler 30 kan komma i arbete är ett exempel på detta, liksom de regionala kompetensplattformarna. I hela landet ska det finnas strukturer där regioner, kommuner och arbetsmarknadens parter tillsammans kan bidra till utveckling. Det ska finnas stöd till företag i hela landet för att inleda eller öka sin export, och god kompetens i varje region för att ta del av EU:s strukturfonder. Det regionala perspektivet ska finnas med i varje beslut om var statlig verksamhet ska 35 placeras och arbetet med omlokaliseringar ska fortsätta. Ett livskraftigt jordbruk kan öka vår försörjningsförmåga, förbättra miljön och ge ett viktigt tillskott till ekonomins utveckling.

En bättre statlig styrning och ökad samverkan mellan kommuner och regioner behövs också för en jämlik välfärd och service oavsett var man bor. Det kommunala utjämnningssystemet 40 ska fortsätta att utvecklas. Det enskilt viktigaste vid många beslut om att flytta till en kommun är om det finns bra barnomsorg och skolor tillgängliga. Välfärden ska kunna anpassas utifrån lokala behov och förutsättningar, med utvecklade arbetssätt och försöksverksamheter. Digitaliseringen av kommunal, regional och statlig verksamhet är positiv – det frigör resurser

och ökar tillgängligheten. Men de resurser som frigörs ska användas för medborgarnas bästa. Det ska finnas statlig personlig service i varje kommun, och det ska vara möjligt för medborgare och företag att hantera kontanter på ett tryggt sätt.

- 5 Varje kommun ska leva – inte bara överleva. Det behövs fler insatser för rekrytering i bristyrken med långvariga rekryteringsproblem. Mackar och lanthandlare är ofta viktiga nav i ett samhälle, både socialt och för servicen. Därför ska det finnas stöd som bidrar till en god nivå också där underlaget sviktar. Inga blinda fläckar för telefoni ska tillåtas i landet – det ska ställas hårda krav på leveranssäkerhet av telekommunikationer, och kännbara sanktioner för företag som missköter sig. Brev- och apotekstjänster och annan samhällsviktig service ska
10 finnas tillgängligt i hela landet och till rimliga villkor.

- Flera mindre kommuner som redan har svåra förutsättningar tar ett orättvist stort socialt ansvar. Förekomsten av social dumpning ska motverkas kraftfullt. Reglerna för offentlig
15 upphandling ska ses över för att kunna användas mer aktivt för trygga arbetsvillkor och lokal utveckling. Idéburna organisationer inom såväl välfärden som annan service ska få bättre förutsättningar att verka.

20

VI BYGGER LANDET TRYGGT

En äldreomsorg i världsklass

- Allt fler lever allt längre. Det är det kanske finaste kvittot på vad välfärd och utveckling har
25 åstadkommit. Allt fler har också bättre ork och ekonomiska möjligheter att leva ett aktivt liv som pensionär. Men alla ska kunna se fram emot en trygg ålderdom, inte bara de som har bäst förutsättningar. Äldreomsorgen ska hålla hög kvalitet över hela landet och utgå ifrån behov och rätt till självbestämmande. Den som behöver både vård och omsorg ska mötas av personlig kontinuitet, något som också är viktigt för de anhöriga. Vi står nu inför att det
30 behövs en historiskt stor utbyggnad av äldreomsorgen och det kommer att vara en av samhällets största uppgifter det kommande årtiondet.

- Den socialdemokratiska välfärdsmodellen gör att familjrelationer kan bygga på ömsesidighet, lust och egen vilja. Äldreomsorgen väver samtidigt ett skyddsnet runt de äldre som inte har
35 barn eller partners. Den som behöver ska få stöd och omsorg att delta i samhällslivet. Det handlar om behovet av hjälp i hemmet, av promenaden, av samvaron, att bli sedd och förstådd. Allt detta behövs för att alla ska kunna åldras i trygghet och med värdighet.

- Pandemin visade med all tydlighet att äldreomsorgen måste få göra samma resa och
40 utveckling som andra välfärdsområden. Sverige behöver därför en ny äldreomsorgslag – skild från socialtjänstlagen. Det ska stärka äldres inflytande och självständighet i vardagen. Kraven på de anställdas kompetens och arbetsuppgifter ska både uppvärderas och regleras bättre, och fler som har otillräckliga språkkunskaper ska kunna studera svenska på arbetstid. Tillgången

till sjuksköterskor och läkare på alla äldreboenden, i hemtjänsten och i hemsjukvården samt den allmänna vårdkompetensen ska säkras, oavsett utförare.

5 Allt för många, framför allt kvinnor, går ned i arbetstid eller lämnar sitt arbete helt för att ta hand om sina äldre anhöriga. Därför handlar äldreomsorgen inte bara om välfärd utan också om jobb och jämställdhet. Detta kräver stora och breda investeringar med fler anställda och chefer, och fler äldreboenden och vårdcentraler. Arbetsvillkor och möjlighet till utveckling och omställning ska vara så bra att fler orkar och vill arbeta kvar längre, och att fler unga söker sig till välfärdsyrkena. Det kräver en äldreomsorg fri från minutscheman, där stödet i vardagen kan anpassas utifrån behov. Fler anställda i äldreomsorgen som saknar en utbildning motsvarande undersköterska ska få möjlighet att läsa in denna som en del av sin anställning, och fler ska kunna utbilda sig till specialistundersköterska. Heltid ska vara norm och delade turer ska motverkas. Verksamheterna ska utvecklas så att välfärdsarbetare kan arbeta mer med vård och omsorg, och mindre med tillsyn. Ingen ska behöva tveka inför att agera säkert eller rapportera brister. Goda arbetsvillkor är inte bara en rättvisefråga för alla som jobbar i äldreomsorgen i dag, det är en avgörande och strukturell framtidsfråga för hela vårt samhälle.

Även om utgångspunkten är att anhörigas stöd ska vara frivilligt så behöver samhällets stöd förbättras. Dagverksamhet med avlastning för anhöriga, inte minst till dementa, ska utvecklas. Det kan också handla om fler kostnadsfria it-verktyg och arbetsredskap, god tillgång till rådgivning, och att kommuner, regioner och myndigheter utvecklar verktygen för att anhöriga ska kunna ta hand om någon annans privatekonomi. Tillgång till hemtjänst ska förenklas. Konsumentlagstiftningen ska utvecklas och ge ett bättre skydd så att särskilt utsatta grupper, däribland äldre, inte tvingas in i avtal eller utsätts för rena bedrägerier.

Vård efter behov

Förr eller senare kommer nästan alla av oss, eller någon vi håller kär, att bli sjuka, skada sig eller helt enkelt bli sköra. Då ska man kunna vara trygg med att vården finns där. Svensk sjukvård, med kompetenta och välutbildade välfärdsarbetare, levererar i världsklass på flera områden. Utvecklingen av hjälpmedel, medicin och behandlingsmetoder gör att fler kan leva relativt obehindrat även vid sjukdomar och åkommor som tidigare inneburit risker, smärta och stora hinder i vardagen. Samtidigt – och trots de enorma insatser som svensk sjukvårdspersonal har utfört under pandemin för att ställa om och rädda liv – måste flera delar av sjukvården förbättras. Det kräver stora investeringar i utveckling, en kraftigt förbättrad tillgänglighet och goda arbetsvillkor.

Att få vård utifrån sina behov – inte utifrån möjligheten att betala för sig – är grundläggande för ett samhälle som respekterar allas lika värde. Därför behövs en rad åtgärder för att motverka kommersialisering och marknadsstyrning av vården. Det är en viktig jämlikhetsfråga att privata vårdgivare inte ska kunna teckna avtal med både regioner och försäkringsbolag, eftersom det styr om vårdens kapacitet utifrån betalningsförmåga. Vi vill

lagstifta att offentligt drivna akutsjukhus inte ska kunna säljas eller privatiseras.

Vårdvalssystem ska inte kunna avlösa sjukhusen på viktig kompetens eller tvinga en patient att söka vård hos flera olika vårdgivare när det inte är motiverat. Privata vårdgivare med offentlig finansiering ska också ha samma krav och skyldigheter som offentligt drivna vårdgivare att ta emot personal under utbildning. 1177 ska bedrivas i offentlig regi för att säkra att kommersiella intressen inte påverkar de råd och upplysningar som ges. Apotek ska inte kunna äga vårdgivare och vårdgivare ska inte äga apotek.

10 Hälsa är i dag ojämlikt fördelat i befolkningen och livslängd är tydligt kopplat till bostadsområde och klasstillhörighet. Det finns också stora och medicinskt omotiverade skillnader i hälso- och sjukvården mellan kvinnor och män gällande tillgång till vård och behandling. Vården ska vara jämlik och jämställd. Det ska tas ytterligare steg för en jämlik tandvård där tandhälsa inte är en klassfråga. Den förebyggande vården är central för att förbättra folkhälsan och minska klyftorna i hälsa utifrån ens bakgrund. Vi vill sluta de 15 påverkbara hälsoklyftorna under en generation. Elevhälsan ska förstärkas, både generellt och i att stötta riskgrupper bättre. Psykiatri ska stärkas och den psykiska ohälsan, inte minst bland unga, ska uppmärksammas och förebyggas bättre. Det kräver mer forskning och fördjupad kompetens runt om i landet till orsaker och bakgrunder till ohälsan. Fysisk rörelse, aktivitet 20 och samarbete är något som stärker de flesta människors hälsa och mående. Därför ska idrotten och friluftslivet stödjas, med särskilt mål att deltagandet ska breddas. Fler vuxna ska erbjudas hälsoundersökningar. Inte minst i utsatta områden är den fysiska närheten till undersökningar viktig och även de privata aktörerna ska behöva bidra till detta. Etableringstillstånd ska ges utifrån de behov som finns lokalt och regionalt.

25 Väntan på vård skapar oro och i värsta fall direkta hälsorisker, och den bristande tillgängligheten är en av svensk sjukvårds största brister. Rätten till fast läkare ska stärkas ytterligare. Utvecklingen av digitaliseringen av vården ska fortsätta och digitala möten ska göras tillgängligt i hela landet och bli en integrerad del av vården. De privata vårdgivarnas ersättning, inte minst nätläkarföretagens, ska regleras väsentligt mer så att inte sjukvårdens 30 allmänna prioriteringar åsidosätts. Aggressiv marknadsföring på vårdområdet ska stoppas. Det ska införas krav för alla vårdgivare oavsett driftsform så att man som vårdsökande snabbt kan se möjliga kontakter hos olika vårdgivare, boka tider lättare och förkorta väntetider.

35 Det främsta skälet till att hälso- och sjukvårdens kapacitet inte har kunnat öka för att möta behoven är bristen på rätt utbildad personal. Det krävs en rad åtgärder för att stärka kompetensförsörjningen. Grund- och specialistutbildningar ska byggas ut på universitet och högskolor. Det behöver skapas fler vägar in i vårddyrkena, till exempel genom extratjänster, 40 validering av kompetens, etableringsjobb och snabbspår för utländsk vårdpersonal. Möjligheterna att specialisera sig med bibehållen lön bör utökas både för högskoleutbildad personal och för undersköterskor.

Svensk sjukvård ska ges bästa möjliga förutsättningar att beta av vårdskulden efter

coronapandemin oavsett var man bor i Sverige. Statens och regionernas insatser för att minska köerna ska stärkas, och det ska ställas tydligare krav på privata utförare att samverka med regioner för att kunna minska köer och väntetider i undersökningar och behandlingar. Målet är en vård fri från köer. Särskilda medel ska avsättas för att ta tillvara förslag på förbättringar som de vårdanställda fått från sina erfarenheter under pandemin. Krisberedskapen i hälso- och sjukvården ska stärkas.

Högre pensioner

10 De som har varit med och byggt upp vårt land har lagt grunden för vår gemensamma välfärd. De har rätt till en trygg ålderdom. Att pensionssystemet är långsiktigt statsfinansiellt hållbart och har en bred parlamentarisk förankring stärker tryggheten för alla, oavsett om man har blivit pensionär eller inte. Dagens pensioner är för låga. Sedan 1990-talet har målet varit att pensionen ska motsvara 70 procent av slutlönen. Det är fortfarande vårt mål, men så har det
15 inte blivit för alla. I grunden finns det för lite resurser i det allmänna pensionssystemet.

Många arbetar ett långt arbetsliv och möts ändå av en pensionärstillvaro där man måste vända på slantarna. Särskilt i LO-yrken är det allt för liten skillnad vid pension om man har arbetat ett helt liv eller inte. Den enskilt största utmaningen handlar därför om att få upp nivåerna för
20 de som har låga löner. Vi socialdemokrater har infört ett pensionstillägg för dessa grupper, men mer behöver göras. Nästa steg är att pensionsavgiften höjs, och det är vad som krävs för att lösa problemen på sikt. Samtidigt som vi värnar livsinkomstprincipen måste också grundtryggheten i pensionssystemet stärkas. Bättre villkor ska ges för dem som inte har kunnat arbeta full tid genom hela arbetslivet på grund av sjukdom eller arbetslöshet.

25 Pensionssystemet behöver anpassas efter det glädjande faktumet att många lever längre. Ska pensionerna räcka under fler år krävs, tillsammans med andra insatser, också att våra arbetsliv förlängs. Men det går inte att höja pensionsåldern ensidigt. Redan i dag tvingas den som inte orkar arbeta fram till åldersgränserna i pensionssystemet att ta ut sin pension tidigare än
30 beräknat. Det leder till att pensionen blir lägre, oftast ohållbart låg livet ut. Detta drabbar särskilt kvinnor men även män i arbetaryrken. Därför behövs en lösning som ger en ekonomisk trygghet när kroppen inte håller hela vägen till pensionen. Det skulle kunna innebära att kravet på omställning ändras vid 61 års ålder, så att man inte prövas mot hela arbetsmarknaden utan mot sådana arbeten som det är troligt att man kan få och orkar utföra.
35 Den som faktiskt inte kan arbeta fram till pension ska ha möjlighet att få sjukersättning upp till riktåldern.

Stärkt trygghet genom livet

40 I varje land finns människor som lever i stort överflöd. Ett samhälles utveckling mäts desto bättre genom att se till den som har blivit sjuk, arbetslös, eller som är ensamstående förälder. När vuxna och deras barn halkar efter och förvägras möjligheter som andra tar för givna, är det en kritik av hela samhällsbygget. Väl utbyggda, generella och trygga socialförsäkringar och

arbetslöshetsförsäkring är en grundbult för utveckling och sammanhållning. Det jämnar ut inkomster över perioder i livet när vi inte kan arbeta. Det lindrar oro och skapar mod att pröva nya vägar. Det är också positivt för sysselsättningen eftersom det är genom arbete man blir berättigad till dem, och genom att de också understödjer återgången till arbete.

5

En stark arbetslöshetsförsäkring med hög anslutningsgrad och ett gott inkomstskydd är ett effektivt verktyg för att stärka jämlikheten. Det förhindrar att löner pressas nedåt, och utjämnar klyftor som beror på att risken för arbetslöshet är ojämnt fördelad mellan yrken och regioner. Det motverkar också lågkonjunkturer och stödjer ekonomisk återhämtning. För att arbetslöshetsförsäkringen verkligen ska ge alla dessa fördelar behövs ett antal förändringar, och taket i ersättningen behöver ses över kontinuerligt. Även deltidsarbetslösa i varaktigt anställning ska kunna erbjudas arbetsmarknadspolitiska insatser med arbetsmarknadspolitiska ersättningar. Myndigheter och kommuner ska få väsentligt större möjlighet att utbyta information för att stärka legitimiteten och motverka fusk, eller att socialförsäkringar eller bidrag utnyttjas av organiserad brottslighet.

15

Under pandemin blev det tydligare för fler att regler och nivåer i framför allt arbetslöshetsersättningen inte höll måttet, och att det är djupt orättvist att få ett stort inkomstbortfall helt utan egen möjlighet att undvika det. En rad tillfälliga förändringar kunde därför genomföras. Skälen för de förbättringarna av tryggheten står sig även efter pandemin, och de bör i huvudsak permanentas och vara en utgångspunkt inför framtida förändringar.

20

Den som blir sjuk ska få det stöd som krävs för att kunna komma tillbaka i arbete och ha en ekonomisk trygghet under tiden. Sjukförsäkringen är en försäkring och inte ett bidrag, och är en viktig del av samhällskontraktet. Under de senaste decennierna har försäkringen urholkats. Stora förändringar har bidragit till att människor med goda möjligheter att återgå i arbete inte får rätt stöd och rehabilitering. Därför har vi ändrat sjukpenningens regelverk och förstärkt arbetet med stöd och rehabilitering. Karensdagen påverkar olika utifrån kön, yrke och ställning på arbetsmarknaden. Vi vill därför se över hur regelverket skulle kunna ändras så att riskerna för inkomstbortfall under sjukdom kan bäras på ett mer solidariskt sätt.

25

30

Det måste tas hänsyn till att ens omställningsförmåga varierar på grund av ålder och arbetsliv. Att inkomstbortfallsprincipen i försäkringen förstärks är viktigt för sjukförsäkringens legitimitet. Det motverkar den fattigdomsfälla som ligger i att en försäkring enbart erbjuder grundtrygghet, medan mer privilegierade skaffar sig privata försäkringar. Dessutom behöver sjukförsäkringens regelverk anpassas. Den som är långvarigt sjuk eller har nedsatt förmåga på grund av en funktionsnedsättning ska kunna känna sig trygg med att försäkringen finns där, och att man får rätt stöd och tidig rehabilitering när det behövs. Det finns alldeles för många exempel på att man kan falla mellan stolarna i regelverk och olika instansers handläggning och bedömning. Det ska därför göras en särskild översyn och insatser för att förhindra det.

35

40

Det offentliga ska konsekvent verka för att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Jämställdheten och

barnrättsperspektivet ska särskilt beaktas. För att målet ska nås behöver ett aktivt
förbättringsarbete ske inom samhällets alla områden. Rätten till assistans och andra insatser
ska uppfylla de lagstadgade målen om jämlikhet och full delaktighet i samhällslivet. Alla som
har rätt till stöd ska få det. Vinstjakten inom assistansen ska motverkas, liksom att brukare
5 eller personliga assistenter utnyttjas i kriminella syften.

Föräldraförsäkringen är avgörande för att möjliggöra arbete och tillväxt, förenkla vardagen
för barnfamiljer och för ett mer jämställt föräldraskap. Trots en positiv utveckling tar män
bara ut tre av tio dagar med föräldrapenning. Det är en spegling av både normer och
10 ojämställdhet i löner och anställningsvillkor. Att det fortfarande är möjligt att överlåta ett
stort antal dagar till den andre föräldern bidrar till att befästa detta, och det bör därför
begränsas ytterligare. Föräldraförsäkringen ska successivt, liksom andra försäkringar, delas
helt. Som ett steg på vägen bör försäkringen delas i tre lika delar. En ökad individualisering
skulle vara särskilt positivt för den som arbetar i könssegregerade yrken, där det är svårare att
15 bryta med arbetsgivarens förväntningar, liksom i grupper där kvinnor traditionellt inte
förväntas förvärvsarbeta. Uttaget av föräldrapenning under barnets första levnadsår har stor
betydelse för ansvarsfördelningen under hela uppväxten. Ett jämställt uttag stärker kvinnors
inkomster, minskar risken för sjukskrivning och ökar deras pension. Dessutom är en delad
föräldraförsäkring viktig för barn, som tidigare kan få en stark relation med båda sina
20 föräldrar.

VI BYGGER LANDET MED KUNSKAP

25

En skola där allas möjligheter växer

Alla barn i Sverige ska få en god utbildning och bildning. Vi ska göra det genom fokus på
kunskapsuppdraget, mer personal i skolan och fler utbildade lärare med bättre
förutsättningar. Elever ska få mer tid så att man kan nå längre genom bättre studiero, tidiga
30 stödinsatser och en förlängd skolplikt. Svensk skola ska återigen bli högpresterande och
jämlik.

Varje barn ska mötas av höga förväntningar och en tro på att de kan lyckas. Kunskapskraven
ska vara tydliga, betygssystemet rättvist och ordningsreglerna väl kända. Pojkars resultat är
35 generellt lägre än flickors, och därför ska särskilda insatser göras för att fortsätta att höja
pojkarnas skolresultat. Varje elev som behöver mer tid för lärande genom lovskola och
läxhjälp ska garanteras det, och sommarlovet s längd bör ses över för hela skolan. Fritids, med
dess stora potential för ökat lärande och jämlika uppväxtvillkor, behöver prioriteras högre
ekonomiskt och pedagogiskt. Rätten till plats på fritidshem ska utvidgas så att den blir mer
40 oberoende av ens föräldrars sysselsättning.

Ingen elev ska halka efter eller hållas tillbaka. Läsa-skriva-räkna-garantin ska följas upp och
fler speciallärare och specialpedagoger utbildas och anställas. Det förebyggande arbetet för att

motverka att elever blir så kallade hemmasittare ska utvecklas, liksom kommunernas och regionernas stöd till både skolor och föräldrar för att elever ska komma tillbaka till skolan. Fler kommunala resursskolor ska finnas för de elever som har ett särskilt stort behov av stöd, och ingen elev ska lämna grundskolan utan gymnasiebehörighet. Elever med

5 funktionsnedsättning ska ges bättre möjlighet att läsa delar av sin anpassade utbildning inom ramen för den ordinarie grund- och gymnasieskolan. Samtidigt ska extra utmaningar ges till de som kan gå före, genom förbättrade möjligheter att läsa på en mer utmanande nivå.

10 Språket är nyckeln till all annan kunskap. Varje elev ska mötas av höga förväntningar på att lära sig god svenska, oavsett vem man är eller vilket språk man talar hemma. Förskolans språkutvecklande arbete ska stärkas ytterligare, och det ska finnas tydliga krav på svenskkunskaper för all pedagogisk personal. Fler läsfrämjande insatser ska genomföras. Att

15 behålla och förstärka sitt modersmål stärker annan inläring, och vi står upp för rätten till undervisning i modersmål, liksom i nationella minoritetsspråk. Alla elever ska ha rätt till goda läromedel.

Skolornas drivkraft ska vara att förmedla kunskap och att varje elev utvecklas till kunniga, demokratiska och självständiga medborgare. Dagens marknadsstyrning leder istället till att elever reduceras till kunder, att lärarrollen devalveras, och att betygsinflationen eskalerar.

20 Skolsystemet befäster och ökar klyftorna i samhället i stället för att motverka dem. Ska kunskapsresultaten fortsätta uppåt och Sverige återfå en av världens bästa och mest jämlika skolor, behöver varje skola ha fokus på kunskap och bildning och samhället ta tillbaka kontrollen över skolans utveckling.

25 Vi socialdemokrater vill förbjuda vinstuttag ur skolan. Lagstiftningen ska ändras så att de skattemedel som vi gemensamt investerar i skolan också går till skolan, och att alla elevers skolgång säkras. Elever ska kunna välja skola, men skolor ska inte kunna välja elever. En gemensam antagning i offentlig regi ska införas till alla skolor och kötid ska inte få vara ett urvalskriterium. Syskonförturen ska säkras så att familjer får en hållbar vardag. Oberoende

30 skolinformation ska finnas tillgänglig inför skolvalen och glädjebetyg ska motverkas. Idéburna friskolor ska ges goda och långsiktiga förutsättningar att driva skolor, givet att de uppnår kvalitetskraven.

35 Olämpliga aktörer ska inte få ta hand om våra barn och unga. Ägar- och ledningsprövning ska skärpas så att skolor vare sig kan drivas eller ta emot resurser från aktörer med kopplingar till kriminalitet eller extremism. Skolor och känslig elevinformation ska säkras från att kunna tas över på ett sätt som hotar Sveriges säkerhet eller enskildas integritet. Insyn och transparens ska öka genom att offentlighetsprincipen och meddelarfriheten ska gälla för alla huvudmän.

40 För att bryta ojämlikheten bör staten ta ett större ansvar för utvecklingen. Statliga myndigheter ska finnas närvarande regionalt för att kunna stödja skolor och huvudmän lokalt, inte bara kontrollera. Spridningen av goda arbetsmetoder ska bli väsentligt mer

systematisk. Likvärdighetsbidraget ska fortsätta att byggas ut och även omfatta gymnasieskolan, så att mer resurser går till de skolor som behöver dem bäst. Floran av mindre och riktade statsbidrag ska minska. Kommunerna ska ha veto vid etableringar av friskolor. Det offentliga ska säkerställa att etableringar inte bidrar till segregation, att hänsyn tas till arbetsmarknadens behov, och att det ges förutsättningar att planera långsiktigt.

Skolpengssystemet ska göras om från grunden och ta större hänsyn till skolornas fasta kostnader. Ett skolpliktsavdrag ska införas så att de kommunala skolorna kompenseras för det större samhällsansvar de har. En livskraftig demokrati förutsätter att barn med olika erfarenheter möts. Alla skolhuvudmän ska arbeta för att skolan ska vara en mötesplats för elever med olika bakgrund. Konfessionella friskolor ska förbjudas, med hänsyn taget för de internationella åtaganden som Sverige har ingått.

En bra förskola för alla är en grundsten för jämlikhet. De små barnens lust och möjligheter att lära ska tas tillvara, samtidigt som förskolan ska fortsätta att kännetecknas av både lek och lärande. Förskolan ger alla barn – oavsett andra förhållanden – en tryggare, mer lärorik och mer stimulerande uppväxt. Därför ska allmän förskola införas från två års ålder med ett automatiskt erbjudande om förskoleplats, med möjlighet att tacka nej. De senaste åren har barngrupperna minskat samtidigt som kunskapsuppdraget och det pedagogiska ledarskapet stärkts. Satsningar ska fortsätta för att se till att alla förskolor i hela landet håller hög kvalitet, med ett särskilt fokus på de förskolor som har de svåraste förutsättningarna för att stärka jämlikheten. Fler barnskötare och förskollärare ska utbildas och anställas, bland annat genom möjlighet att vidareutbilda sig med lön samtidigt som man arbetar kvar i verksamheten. Möjligheterna till omsorg på obekvämt arbetstid ska vara goda för de som behöver och efterfrågar det.

I gymnasiet tar man de stora stegen ut i vuxenlivet. Valen blir fler, förväntningarna tydligare och möjligheterna större. Vi måste göra mycket mer för att fler elever ska nå en gymnasieexamen, och göra det på utsatt tid. Nya och mer flexibla vägar till en gymnasieexamen ska införas där grundskoleämnen läses parallellt. Möjligheten att läsa ett nationellt yrkespaket som leder till jobb ska öka. Yrkesutbildningarnas status ska höjas genom att yrkescollege, lärlingsutbildningar och branschskolor vidareutvecklas och att arbetsmarknadens behov ges större vikt vid utbildningarnas utformning. Alla yrkesprogram ska vara utformade för att ge grundläggande högskolebehörighet, men där enskilda elever har möjlighet att välja bort det. Den garanterade undervisningstiden ska regleras tydligare så att skolor inte kan spara in på elevernas lektionstid. Gymnasieskola ska göras obligatorisk och skolplikten förlängas till 18 års ålder.

Utbildning behövs för varje människas utveckling. Men om det inte också speglar samhällets och arbetsmarknadens behov leder det till att fler inte kommer att kunna försörja sig, och att välfärden blir sämre för alla. Vi vill därför införa ett regionalt planeringsansvar och stärka den kommunala samverkan i dimensioneringen av gymnasiet och yrkesvux, så att ett brett utbud av utbildningar av hög kvalitet som matchar arbetsmarknadens behov kan finnas i hela landet.

Skolan bärs av lärarna. För att läraryrket ska fortsätta att bli mer attraktivt ska lärare få mer tid till sitt kärnuppdrag – att planera, genomföra och följa upp sin undervisning. Därför behövs en utökning av andra tjänster i skolan för att avlasta lärarna från andra uppgifter. Minskade krav på dokumentation och andra åtgärder för att minska administrationen ska genomföras. Fler lärare ska utbildas genom utökade satsningar på läraraspiranter med möjlighet att kombinera studier med arbete. Det nationella professionsprogrammet för rektorer, lärare och förskollärare ska utvecklas med rätt till kontinuerlig kompetensutveckling. Då kan varje lärare utvecklas och växa i sin yrkesroll, samtidigt som karriär och löneutveckling blir mer transparent. Lärares integritet och möjlighet att utföra sitt arbete utan otillbörlig yttre påverkan ska värnas. Skolan ska vara en trygg och säker plats för både elever och anställda, och det offentliga bör göra mer för att förbättra samverkan med socialtjänst och polis.

15 **Fler utbildningsmöjligheter genom livet**

Genom fler utbildningsplatser ska vi ge förutsättningar för ett livslångt lärande i hela landet. Det ska aldrig vara för sent för att vidareutbilda sig för ett fortsatt yrkesliv. Oavsett om det är för att ens arbetsplats lagts ned, för att man ska kunna arbeta vidare inom något annat yrke, eller för att ens tidigare kunskaper behöver kompletteras eller valideras. Det är nödvändigt för att vi ska kunna öka sysselsättningen och finansiera välfärden. Men i grunden handlar det om människosyn; ingen ska behöva mötas av att man redan har fått sin chans.

Partsöverenskommelsen, med ett starkt statligt stöd till omställning, är ett stort steg framåt och ska fullföljas offensivt. Rätten till komvux ska utvidgas så att även den som redan har en examen har rätt att studera inom gymnasial yrkesutbildning. För att alla ska kunna ta till sig av utbildning behöver rätt till elevhälsa införas och den specialpedagogiska kompetensen stärkas även inom vuxenutbildningen. Studiemöjligheterna för personer med intellektuell funktionsnedsättning ska öka. Pandemin har drabbat folkhögskolorna hårt och fler insatser behövs så att folkbildningen kan utvecklas i hela landet. Antalet utbildningsplatser ska fortsätta att öka och fler satsningar göras för att stärka folkhögskolelärarna och folkhögskolepedagogiken. Studieförbundens verksamhet ska värnas och förtroendet ska återupprättas.

Yrkeshögskolan har blivit en verklig motor för regional tillväxt och kompetensförsörjning. Sedan 2014 har utbildningsplatserna fördubblats och den utvecklingen behöver fortsätta. Yrkeshögskolans koppling till de regionala behoven och medverkan från arbetsmarknadens parter ska värnas. Samtidigt behöver en del utbildningar få ett mer nationellt likvärdigt innehåll för att stärka kvaliteten och för de examinerades möjlighet att byta arbetsgivare. Nya utbildningar, där både högskole- och yrkeshögskolestudier ingår, bör skapas. Fler ska kunna röra sig i vardera riktningen, genom att fler yrkeshögskoleutbildningar görs relevanta för akademiker, och genom att validering och tillgodoräknande av yrkeshögskoleutbildning förbättras för den som vill söka sig till högskolan.

Pandemin har visat fler på möjligheterna med att arbeta och studera på distans. Distansutbildningen ska fortsätta att utvecklas, inte minst för att fler ska kunna bo där de vill. Utbildning ska bli tillgängligt för fler genom fortsatta satsningar på lärcentrum. Samverkan mellan kommuner, yrkeshögskolan och lärosäten ska stärkas så att fler utbildningsplatser kopplas till lärcentrum och den digitala pedagogiken utvecklas för att säkra kvaliteten i utbildningarna.

Spets och bredd i högre utbildning och forskning

10 Sveriges vägval att kraftigt bygga ut den högre utbildningen – både i antalet utbildningsplatser och lärosäten, och att fler lärosäten blivit universitet – har varit riktig. Inget annat har bidragit så starkt till att bredda rekryteringen till högre utbildning, och att därmed låta ambitioner, fallenhet och begåvning styra, inte bara ens bakgrund. Att ha minst ett lärosäte i varje län har bidragit till att hålla samman och utveckla hela landet. Ambitionen att ha både bredd och
15 spets i forskningen har bidragit till att befästa Sveriges ställning som forskningsnation.

Vi är inte färdiga. Det finns fortfarande regional utvecklingspotential, och fortsatt snedrekrytering – utifrån klass, kön och geografi – som ska brytas. Den högre utbildningen ska därför fortsätta att utvecklas i hela landet. Den akademiska friheten angrips i dag från
20 flera håll. Angreppen kommer från högerpopulistiska krafter som vill lägga ner forskning i ämnen som är obekväma för dem, och från en marknadsliberal höger som ser breddad rekrytering som en överdriven akademisering, eller som vill begränsa studier och forskning som inte kan omsättas i privata vinster. Socialdemokratin kommer att fortsätta stå upp för forskning och vetenskap.

25 Om arbetslösheten ska kunna pressas tillbaka efter pandemin, och Sverige ska kunna ge ett större bidrag till lösningarna på klimatkrisen, behöver samverkan mellan akademien, staten och arbetsmarknadens parter fortsätta att förbättras – inte minst regionalt. För jobben och välfärden är tillgång till högre utbildning och forskning av stor vikt för den regionala
30 utvecklingen – yrken som lärare, sjuksköterskor och ingenjörer behövs och ska kunna utbildas i hela landet. Dimensioneringen och fördelningen av utbildningsplatser behöver ta större hänsyn till arbetsmarknadens behov. Den behovsnära forskningen ska särskilt främjas och utvecklas. Det svenska språkets ställning inom utbildnings- och forskningsvärlden ska värnas.

35 Studiemedlet behöver vara på en sådan nivå att studenter kan fokusera på sina studier. Det är särskilt viktigt om man inte kommer direkt från gymnasiet, eller är förälder. Ett nytt studiestöd för yrkesverksamma bör införas. Den positiva utvecklingen med stärkt trygghet för fler doktorander behöver fortsätta, inte minst av jämställdhetsskäl.

40

Kultur och bildning öppnar dörrar

Kulturen och kulturarvet ger perspektiv och förståelse för det egna livet och omvärlden, och

möjlighet att kunna mötas över klassgränser och andra bakgrunder. Civilsamhället är en skola i demokrati och jämlikhet, och en motor för tillit och gemenskap. Människor ska vara delaktiga och ta gemensamt ansvar för samhällets utveckling – inte som kunder eller konsumenter, utan som samhällsmedborgare. Därför är föreningslivet och folkrörelserna, trossamfunden och idrotten, det professionella kulturlivet, biblioteken och kulturinstitutionerna alla så viktiga. Kultur är viktigt, och dess betydelse är större än all mätbar nytta. I grunden handlar det om att kunna växa som människor.

Alla har rätt till en bildningsresa och kulturvanor skapas i barndomen. Tillgången till musik, teater, bildkonst och konstnärlig gestaltning kräver ett systematiskt arbete. Kulturskolan ska utvecklas och göras tillgänglig på jämlika villkor i hela landet så att fler barn och unga kan delta. Samverkan mellan fritidshemmen, kulturlivet och idrottsrörelsen ska stärkas. Förskolan och skolan ska ha ett tydligt kulturuppdrag och estetiska ämnen behöver stärkas i grundskolan och gymnasiet. Bildningsresan börjar med språket och litteraturen är en central ingång till språket. Att ta del av böcker, läsande och få möjlighet att utveckla sitt eget skrivande är en fråga om jämlikhet. Detta gäller såväl svenskan som Sveriges minoritetsspråk.

Kulturen behöver fysiska rum. Att det offentliga rummet kommersialiseras och kulturella mötesplatser stängs behöver därför motverkas och samlingslokaler stödjas. Offentliga museer och annan offentligt finansierad verksamhet ska bedriva ett aktivt uppsökande arbete i hela landet för att få nya grupper att möta fler kulturformer, genom till exempel filialer, turnéer och vandringsutställningar.

De professionella kulturskaparna är oundgängliga för en levande kultur, och deras villkor och trygghet måste förbättras. De generella trygghetssystemen behöver utvecklas för att fungera bättre för yrkesverksamma kulturskapare, och myndigheter behöver stärka kunskapen om kulturskapares villkor. Enprocentregeln ska tillämpas vid allt offentligt byggande – i stat, regioner och kommuner – och tillämpas oftare vid markanvisning till privata byggherrar. Stora vinster skapas av de aktörer som tillhandahåller och tillgängliggör kultur genom digitaliseringen. De vinsterna behöver delas bättre med de som skapar kulturen genom mer rättvisa ersättningssystem för upphovsmännen.

Det har blivit allt mer angeläget att stå upp för fria och oberoende medier. Kunskapsutbyte och journalistik är en drivkraft för utveckling, demokrati och sammanhållning. Genom sin kombination av aktualitetsprogram, underhållning och smalare innehåll ska Sveriges television, Sveriges radio och Utbildningsradion fortsatt bidra till nyhetsförmedling och kulturupplevelser. Public service är en central institution för att motverka polarisering och dess oberoende och generella uppdrag bör grundlagsfästas. Stöden till media behöver öka och bidra till långsiktighet. Det är särskilt viktigt att det finns lokal media och en journalistisk närvaro i hela landet. Arbetet för källkritik och mot faktaresistens är grundläggande för den fria åsiktsbildningen och därmed för demokratin.

VI BYGGER ETT LAND SOM HÅLLER IHOP

Barnen är vårt gemensamma ansvar

- 5 Barn ska få vara barn. Varje barn har rätt till en trygg uppväxt där man blir lyssnad på, sedd och stöttad. Att FN:s barnkonvention har blivit svensk lag stärker barnens ställning. Men barnperspektivet behöver vara en drivkraft för fler jämlikhetsreformer inom välfärden, en mer offensiv familjepolitik och för samhällsbygget i stort.
- 10 Vuxna får acceptera konsekvenser av sina handlingar och val i livet. Samtidigt är föräldrars och deras barns trygghet, vardagsekonomi och hälsa intimt sammankopplade. Den som accepterar stora klyftor mellan vuxna, accepterar i praktiken stora klyftor mellan barn. Ska alla barn få goda och jämlika chanser i utgångsläget måste jämlikheten öka för alla.

- 15 Det mest effektiva för att bekämpa barnfattigdom och segregation är att öka sysselsättningen med trygga jobb som man kan försörja sig på. Ännu mer träffsäkert är det att öka jämställdheten och stärka kvinnors ställning på arbetsmarknaden, i synnerhet för utlandsfödda kvinnor. Den ekonomiska familjepolitiken är också central för att förbättra barnfamiljers situation. Därför har exempelvis inkomstgränserna i bostadsbidraget och nivåerna i både barnbidraget och underhållsstödet höjts, men ytterligare åtgärder behöver
- 20 genomföras.

- Förebilder är viktigt, och barns geografi är mer begränsad än vuxnas – den kan vara ett kvarter eller en stadsdel. Därför ska varje skola sträva efter en bred elevsammansättning och all större nybyggnation stödja att boendeformer blandas. Trångboddhet bland barnfamiljer
- 25 måste särskilt bekämpas. Omsorg och fritidsverksamhet ska finnas både före och efter skoltid, och på skollov. Barn och unga ska erbjudas en meningsfull fritid, något som också ökar tryggheten. Samhällsklyftor blir särskilt kännbara för barn under lov eller när skolan erbjuder aktiviteter som innebär kostnader. Därför ska skolan vara avgiftsfri även utanför den ordinarie undervisningen. Barns deltagande i idrott och annan föreningsverksamhet ska
- 30 främjas aktivt.

- Samhällets samlade reaktion mot våld mot barn, mellan barn, och våld mot kvinnor behöver sättas in tidigare, vara hårdare och mer strukturerad. Det gäller för både rättsväsendet och de sociala myndigheterna. BVC, elevhälsa och ungdomsmottagningar behöver ökat stöd, och
- 35 särskilt elevhälsan ska kunna arbeta mer uppsökande. Köerna till barn- och ungdomspsykiatri måste minska.

- Samhällets stöd till föräldraskap kan bli väsentligt bättre. Fler föräldrar ska kunna lära sig att tyda signaler om barns ohälsa, kunna tala med sina barn om dessa frågor, och veta var och
- 40 hur de kan söka hjälp till sina barn. Alla föräldrar ska erbjudas både generella och riktade evidensbaserade föräldrastödsprogram.

Bekämpa brotten och brottens orsaker

Kriminaliteten begränsar människors frihet. Det är mest allvarligt för den som utsätts direkt, men det skapar även oro, rädsla och vanmakt hos brottsoffrens familjer och grannar. Den organiserade brottsligheten påverkar hela samhällen. Den fördjupar segregationen i skolor och bostadsområden. Kriminaliteten kan vara urskillningslös, men de som har små ekonomiska marginaler eller bor i utsatta områden löper särskilt stor risk att drabbas. Kriminaliteten tär på sammanhållningen och försvårar ett solidariskt samhällsbygge på alla områden. Därför är kampen mot kriminalitet och dess orsaker också en tydlig jämlikhetsfråga.

Mäns våld mot kvinnor måste upphöra. Förövarna finns i alla samhällsgrupper, med alla bakgrunder och våldet har skett i alla tider. Varje form av våld eller hot om våld mot kvinnor begränsar även tryggheten och friheten för de kvinnor som inte utsätts direkt. Våldet drabbar också många barn, och att utsätta andra eller att själv bli utsatt går ofta i arv. De senaste åren har en rad straff på området skärpts, och allt fler inom rättsväsendet arbetar med mäns våld mot kvinnor, men mer behöver göras. Den sociala och fysiska tryggheten för de som anmäler brotten måste stärkas – samhället ska finnas med hela vägen. Restriktionerna för män som dömts behöver bli tydligare även efter avtjänat straff. Vårdnad och umgänge med barn ska kunna begränsas ytterligare och i fler fall. Förutsättningarna för polisen att utreda brott ska förbättras, både när det gäller antalet anställda och möjligheten att eftersöka bevis. Samverkan mellan polis och sociala myndigheter ska stärkas, både för att öka anmälningsbenägenheten och för att kunna skydda utsatta kvinnor och deras barn bättre. Skyddat boende för kvinnor behöver byggas ut. Det normförändrande arbetet i skolan och i civilsamhället ska stödjas för att motverka idéer om att det någonsin är förståeligt eller acceptabelt för män att utsätta kvinnor för våld och övergrepp. Straff för sexuella övergrepp mot barn ska vara särskilt kännbara.

Den socialdemokratiskt ledda regeringen har skärpt en rad lagar och bestämmelser mot hedersrelaterat våld och förtryck, liksom flera myndigheters befogenheter att ingripa. Nu behöver samordning och stöd runt både enskilda barn och familjer som helhet stärkas, liksom kommuners och myndigheters kompetens att upptäcka och motverka hedersbrott. Hedersrelaterat våld och förtryck kan aldrig accepteras och kriminaliseringen ska vara heltäckande.

Det är avgörande för samhällsutvecklingen att de rättsvårdande myndigheterna kan trycka tillbaka gängkriminaliteten med kraft. Vi ska bryta nyrekryteringen, angripa deras finansiering och skärpa straffen. Antalet polisanställda behöver fortsätta att öka, polisen ska vara lokalt synlig och förankrad i fler lokalsamhällen, och åklagar- och domstolsväsendet förstärkas. Kriminalvården ska byggas ut och professionaliseras ytterligare. Polisen behöver inte bara växa – de behöver också de modernare verktyg och mer långtgående befogenheter som krävs för att kunna förebygga och lösa brott, såsom beslagtagande och att ta del av kriminellas kommunikation. Alla åtgärder som ingriper i den personliga integriteten ska samtidigt vara

underställda tydliga regelverk och en oberoende granskning. Möjligheten att säga upp bostäder eller införa fler restriktioner för tungt kriminella ska stärkas för att skydda andra boende i området. Brottsoffrens perspektiv ska stå i förgrunden och därför ska brottsofferstödet stärkas.

5

Inget litet barn drömmer om att begå våldsbrott eller att bli kurir i narkotikahandeln. Det mest effektiva sättet att skydda människor från brott är att se till att brottet aldrig äger rum. De sociala insatserna, särskilt för att motverka att unga människor hamnar i kriminalitet, måste därför öka. Trygga sammanhang i familjen, civilsamhället, idrotten och skolan är också centrala för barn och ungas utveckling. Barn och unga som kränker andra och överträder regler måste få en tydlig reaktion från omgivningen. Tryggheten på offentliga platser – till exempel gator och torg, bibliotek och simhallar – ska särskilt förstärkas. Skolan och omsorgen för barn och unga ska få bättre stöd att identifiera barn i riskzonen. Rätten till fritidshem efter skoldagen ska gälla oavsett om föräldrarna har arbete eller ej. Samverkan mellan skola, vård och omsorg, socialtjänst och polis ska förstärkas, bland annat genom att informationsutbyte underlättas.

15

Socialtjänsten ska få ökade befogenheter till att ingripa tidigare genom så kallat mellantvång och insatser riktade till hela familjer. Medarbetarskydd behöver utsträckas även till socialtjänstarbetare och andra yrkesgrupper som arbetar med kriminella miljöer och brottsförebyggande arbete. Kommunernas brottsförebyggande ansvar ska förtydligas och få ökat statligt stöd. Det behöver säkras att kommuner vidtar tillräckligt långtgående åtgärder när barn och unga är på väg in i kriminalitet. Avhopparverksamhet och stödet till kriminellas anhöriga ska stärkas.

20

Var och en som köper narkotika eller orimligt billiga tjänster bör inse att de ofta bidrar till organiserad kriminalitet. Ansvar för att ett brott begås ligger alltid ytterst på den som utfört det. Men all kriminalitet sker i ett sammanhang, och bara tillsammans kan vi knäcka den.

25

Alla ska ha ett eget hem

Hemmet är den trygga punkten i varje människas liv. Ens bostad påverkar vilka arbeten man kan ta, var man kan studera, och hur mycket av ens vakna tid som går till pendling. Det avgör om man kan flytta hemifrån, påverkar vilka förskolor och skolor som är tillgängliga för ens barn, och möjligheten att känna ro. Vårt mål är ett Sverige där alla kan bo bra genom hela livet.

30

Att ha en bostad är en social rättighet, och hela bostadspolitiken måste inriktas på att uppfylla detta. Vi kan inte acceptera att samhället abdikerar från bostadsfrågan, och en nationell bostadspolitik krävs för att klara bostadsförsörjningen i hela landet. Målsättningen ska vara goda bostäder åt alla – inte en marknad som fungerar för några. Det behövs både fler hyresrätter och blandade bostadsområden med villor, radhus och flerfamiljshus som bryter den växande bostadssegregationen. Sverige har haft det mest omfattande bostadsbyggandet

35

40

på 30 år och det socialdemokratiska målet om 250 000 nya bostäder till 2020 uppnåddes. Nu måste vi gå vidare. Vi vill hålla den höga byggtakten uppe och till år 2030 ska en halv miljon nya bostäder påbörjas, varav en stor del ska bestå av hyresrätter.

- 5 Segregationen bryts inte med särlösningar för resurssvaga som ska bo på vissa platser, eller genom kortsynta billighetslösningar som står i strid med en god boende- och uppväxtmiljö. Boende- och upphovsformer ska vara blandade. Det behövs dessutom stadsplanering som främjar jämlikhet och klimatmässig hållbarhet. Varje kommun måste ta ansvar för planering och byggande så att invånarna har tillgång till bra bostäder, och kommunerna ska kunna
10 åläggas detta. Samtidigt ska kommunernas förutsättningar förbättras genom en modern förköpsrätt av mark för bostadsbyggande.

De statliga investeringsstöden har varit framgångsrika och ska utvecklas och villkoras med krav på socialt ansvarstagande. Allmännyttan står för de flesta nyproducerade hyresrätter och
15 leder utvecklingen i att pressa boendekostnader. Allmännyttans villkor behöver stärkas och styras av samhällsnytta. Vi ska arbeta aktivt för att förändra reglerna på EU-nivå och i Sverige så att avkastningskravet kan sänkas. Ett omfattande hyresbestånd och en gemensam förmedling för alla bostäder på en ort är avgörande för att alla ska kunna leva i bostäder som passar deras behov. All form av diskriminering på bostadsmarknaden ska motverkas.

20 Skillnaderna i boendekostnader mellan de som hyr och de som äger är stora och behöver minska. Samtidigt vill väldigt många – oberoende av bakgrund – äga sitt boende. Därför får lånetak och amorteringskrav inte vara utformade så att de i onödan utestänger låg- och medelinkomsttagare från att köpa lägenhet eller småhus.

25 Förekomsten av lyxrenoveringar i syfte att byta hyresgäster i det befintliga hyresbeståndet måste stävjas. Marknadshyror leder till en ökad omfördelning från hyresgäster till fastighetsägare, med en sämre vardagsekonomi för väldigt många människor som följd, och med ännu större svårigheter att få en bostad. Allt detta utan att byggandet kan förväntas öka.
30 Vi motsätter oss marknadshyror, och den svenska hyresförhandlingsmodellen ska stärkas.

En reglerad och rättssäker invandring

35 En stor del av den internationella migrationen i världen är ofrivillig. Den har sin grund i väpnade konflikter, ur förtryck och inte minst ur fattigdom. Fattigdomen kan ha många orsaker, såsom bristande utveckling i landet, stora klyftor, diskriminering och miljöförstöring.

Att de flesta ofrivilliga migranter i världen inte är asylsökande innebär att utmaningen är mycket större än själva asyltagningen – vi måste angripa flyktens orsaker. Ett aktivt arbete
40 för fred, demokrati, klimatomställning och utveckling är det viktigaste för att minska de umbäranden som ofrivillig migration innebär. Sverige ska tydligt stå upp för asylrätten och aktivt verka för att andra länder gör detsamma. Att fler länder tar ett större ansvar – eller ett ansvar alls – för flyktingmottagande skulle innebära att fler människor med asylskäl får skydd,

och att fördelningen mellan de mottagande länderna kan bli jämnare. Gemensamma överenskommelser och ansvarstagande är därför en högsta prioritet.

5 Det senaste decenniet har Sverige tagit ett mycket stort ansvar för att ge människor skydd. Genom stora insatser har etableringen också förbättrats – det går allt snabbare för många nyanlända att komma i arbete. Att få ett jobb och lära sig svenska är avgörande för att bli en del av det svenska samhället. Det lägger grunden för självständighet och delaktighet, en fungerande integration, och är även en förutsättning för vårt gemensamma välstånd och välfärd. De människor som har invandrat hit och som arbetar, betalar skatt och deltar i 10 samhällslivet bidrar till Sverige såväl ekonomiskt, socialt som kulturellt. Samtidigt är dock segregationen ett av våra största samhällsproblem. Sverige ska vara rustat för ett hållbart och proportionerligt asylmottagande. Det innebär att det måste finnas bostäder, omsorg, och möjligheter till utbildning och självförsörjning för de som får uppehållstillstånd. Det är helt grundläggande för integrationen och för att flyktingmottagandet i sig inte ska leda till allt 15 större klyftor.

Eftersom detta inte kan lösas enbart med större investeringar ens under överskådlig sikt, påverkar antalet asylsökande tydligt förutsättningarna för integrationen. Att det ännu saknas tydliga överenskommelser på EU-nivå om gemensamt ansvar och en mer harmoniserad 20 lagstiftning understryker vikten av att villkoren för uppehållstillstånd och andra regelverk behöver vara anpassade till Sveriges kapacitet och förmåga för mottagande och integration. Det är därför bra och nödvändigt att Sverige nu har en långsiktig och hållbar asyllagstiftning på plats. Svensk asylprövning ska vara rättssäker och den sökandes skyddsbehov ska stå i centrum. Den som är i behov av skydd ska få stanna. Den som får avslag på sin ansökan ska 25 återvända. Den hänsynslösa flyktingsmugglingen ska motverkas.

Precis som vi anser att varje medlemsstat i EU måste ta sin del av ansvaret för flyktingmottagandet på ett aktivt och solidariskt sätt, måste alla kommuner dela ansvaret för Sveriges mottagande. Många kommuner har fått ta ett allt för stort ansvar, och om 30 integrationen ska fungera så måste ansvaret för nyanlända fördelas rättvist. EBO ska avvecklas och den statliga styrningen av fördelningen av asylmottagande över landet ska öka. Nationella mottagningscenter med goda möjligheter till stöd, och kapacitet att snabbt lotsa människor vidare i asylprocessen kan vara en del i detta.

35 Arbetskraftsinvandring stärker Sveriges ekonomi och välfärd när den sker till bristyrken och till kollektivavtalsenliga löner och villkor. Arbetskraftsinvandring från länder utanför EU till yrken där det inte råder någon brist på arbetskraft riskerar däremot att öka klyftorna, och har lett till omfattande fusk och exploatering. Det minskar dessutom möjligheterna för arbetslösa i Sverige att komma in på arbetsmarknaden. En mycket stor del av arbetskraftsinvandringen 40 sker just till jobb med låga krav på utbildning eller erfarenhet. Att människor ges sämre arbetsvillkor, med lägre lön, längre arbetsdagar eller sämre arbetsmiljö för att de kommer från ett annat land strider mot våra mest grundläggande värderingar.

Vi vill därför återinföra en arbetsmarknadsprövning. Arbetskraftsinvandring från länder utanför EU ska begränsas till de yrken där det råder brist på arbetskraft. Det behövs en objektiv prövning av arbetsmarknadens behov med tydlig insyn från arbetsmarknadens parter. Löner, arbetsmiljö, säkerhet och andra villkor ska aldrig understiga vad svenska kollektivavtal och svensk lag föreskriver.

Parallellt med ett stramare regelverk till skydd för arbetstagare och mot lönedumpning behöver straff och andra sanktioner mot exploatering av utländska arbetstagare skärpas. Resurserna för rättsväsendet att upprätthålla lagar kring arbetarskydd och migration ska stärkas. De fackliga organisationernas möjlighet att utöva tillsyn och stödja arbetstagare oavsett ursprung eller fackligt medlemskap ska stärkas. Ett brett program för att motverka arbetslivskriminalitet ska sjösättas.

15

VI BYGGER GEMENSAM SÄKERHET TILLSAMMANS

En säker och demokratisk värld

Internationell solidaritet är grunden för socialdemokratien – i föreningar, folkrörelser och i det parlamentariska arbetet. Vi försvarar demokratin och agerar mot maktmissbruk och diktatoriskt agerande. Vi står upp för folkrätten, de mänskliga rättigheterna och principen om mänsklig säkerhet. Demokratiska rörelser och aktörer, fackföreningar och civilsamhällen ska stötta världen över. Ekonomiska, sociala och kulturella hinder för global rättvisa och människors frigörelse måste avlägsnas. Sverige ska fortsätta att driva en feministisk utrikespolitik med målet att kvinnor och män ska ha samma rättigheter och möjligheter och att makt och resurser ska fördelas jämställt.

Ett nytt geopolitiskt landskap har vuxit fram som skapar instabilitet och osäkerhet. De auktoritära ambitionerna att nedmontera demokratin och inskränka mänskliga rättigheter är påtagliga, och flera länder stärker sin ställning genom vapenmakt, hybridkrigföring och desinformation. Att stå upp för folkrätten är avgörande för att möta dessa hot. Sverige ska agera för att brott mot folkrätt och mänskliga rättigheter möts av sanktioner och ansvarsutkrävande. Samtidigt ska vi stå för dialog och tillvarata de möjligheter som finns, inte minst genom handel, miljö och mellanfolkliga kontakter. Vårt svar på auktoritära utvecklingar är ett starkare FN, ett välfungerande OSSE, ett globalt mer aktivt EU och en offensiv agenda för demokrati, diplomati och multilateralism.

De stora framtidsutmaningarna kan inte lösas på egen hand, av ett enda land. Det krävs samarbete, solidaritet och systematik. Därmed är det europeiska samarbetet avgörande på en lång rad sätt. Det är genom EU vi har möjlighet att driva en rättvis klimatomställning, öka säkerheten, och genomföra en human, rättssäker och långsiktig migrationspolitik.

Sverige ska vara ledande i arbetet för ett starkare EU som står upp för demokrati, rättsstatens

principer och mänskliga rättigheter. När medlemsländer agerar i strid mot dessa principer måste det kunna få tydliga och långtgående konsekvenser. Europasamarbetet ska bidra till att öka jämställdheten, stärka jämlikheten och värna pluralistiska samhällen i alla Europas länder. Att fler länder vill vara en del i den europeiska gemenskapen är en styrka. För att fler länder ska kunna bli medlemmar måste de dock leva upp till strikta krav på en stabil ekonomi, ett oberoende rättsväsende och respekt för grundläggande värderingar. EU är därtill Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska arena. Därför bör möjligheten ses över att övergå från krav på enhällighet till kvalificerade majoritetsbeslut inom vissa områden. Enskilda länder bör inte längre kunna hindra att hela unionen kommer till tals i frågor om mänskliga rättigheter och internationella konflikter.

Arbetet med EU:s sociala pelare ska fortsätta för att stärka jämlikhet och jämställdhet. Vi vill se ett EU som konkurrerar genom kunskap, fler och bättre jobb och goda arbetsvillkor. Forskning och innovation ska prioriteras högre. Arbetstagarnas trygghet ska stärkas oavsett var i EU man arbetar eller var man kommer ifrån. EU har en central roll i att motverka skatteflykt, få företag att respektera fackliga rättigheter och ta ett faktiskt samhällsansvar, samtidigt som vår arbetsmarknadsmodell ska värnas.

Europa ska bli världens första fossilfria kontinent. EU:s gröna giv ska vara vägledande för EU:s budget och återhämtning efter pandemin. Den klimatlag som har antagits är en stor framgång. Vi socialdemokrater ska fortsätta arbetet för att också göra den bindande för medlemsstaterna. Den biologiska mångfalden och den accelererande utrotningen av arter är rent existentiella frågor. EU:s lagstiftning måste ge ett bättre skydd för ekosystemen och skärpas mot alla hormonstörande ämnen. En internationell expertpanel för kemikalier bör inrättas och ett bindande globalt kemikalieavtal tecknas.

Klimatarbetet är centralt i vårt internationella arbete eftersom klimatkrisen är ett globalt och existentiellt hot. Den omfattande utarmningen av natur och ekosystem drabbar förutsättningarna för rent vatten, ren luft och livsmedelsproduktion. Det innebär stora umbäranden och kostnader i och med att möjligheten att försörja sig i ett område helt kan upphöra. Ett globalt koldioxidpris bör införas med principen att förorenaren betalar. Det behövs också ett tak för hur mycket mer koldioxid som kan släppas ut i atmosfären. Utvecklingsländer ska få ekonomiskt och tekniskt stöd för att genomföra klimatåtgärder och att anpassa sina samhällen till klimatförändringarna. Kunskapsutbyte och miljödiplomati är viktigt, också för industrialiserade länder, och det arbetet bör förstärkas. I dag sker miljöbrott och förstörelse av livsmiljöer ofta utan straff. De internationella juridiska möjligheterna att utkräva ansvar och säkerställa att storskalig miljöförstörelse kriminaliseras måste stärkas. Klimatförändringarnas effekter, såsom extrema väderhändelser, torka, översvämningar och havsnivåhöjningar, innebär stora påfrestningar både för Sverige och globalt. Att motverka klimatförändringarna är därmed också ett säkerhets- och försvarspolitiskt intresse.

Kärnvapenedrustningen måste åter ställas i fokus. Länderna med tillgång till kärnvapen är fler, och teknikerna är modernare än någonsin. Kärnvapenedrustning kräver tillit mellan

- länder med kärnvapen, något som tar tid att bygga upp. Samtidigt kan inte resten av världen acceptera att inga nya framsteg görs. Nu finns en FN-konvention om kärnvapenförbud. Som observatör till FN:s förbud mot kärnvapen ska Sverige bidra till att konventionen utvecklas med målet att Sverige ska ansluta sig. Inte minst måste förbudets relation till det existerande icke-spridningsfördraget förtydligas då detta fördrag är avgörande för att hindra spridning, utveckling av kärnvapen och bidra till faktisk nedrustning. Sverige ska vara drivande för inrättandet av ett FN-sekretariat som bland annat ska övervaka att nedrustningslöften efterlevs. Den svenska kompetensen inom kärnvapenedrustning ska stärkas.
- 5
- 10 Utrikespolitik blir ofta inrikespolitik i en digital tid. Framväxten av högerpopulistiska och nationalistiska krafter samverkar med auktoritära regimer för att underminera demokratin. Det handlar om vår integritet, yttrandefrihet och tillgången till fri och opartisk information och media. Journalisters säkerhet ska stötts världen över. Organiserade desinformationsinsatser och hatkampanjer ska motverkas, oavsett om det är statliga eller andra aktörer som står bakom. Det är uppenbart att de digitala plattformarna inte klarar av att ta sitt ansvar i dessa frågor och att det krävs internationella regler.
- 15

Global rättvisa

- 20 Pandemin har inneburit att fattigdomsbekämpningen har kastats årtionden tillbaka. Vi vill se ett solidariskt bistånd som bekämpar fattigdom, bidrar till långsiktigt hållbar utveckling och som ställer krav på demokratiska framsteg. Vi står upp för enprocentsnivån. Att uppfylla FN:s biståndsmål bör vara obligatoriskt för att rikare länder ska kunna kandidera till säkerhetsrådet. Utvecklingssamarbete ska anpassas till samarbetslandets strategier. En värld med större ojämlikhet, mer hunger och konflikter är en osäkrare värld för alla. Oavsett om människor lämnar sina hem på grund av krig, fattigdom eller klimat, är det viktigt att stötta det långsiktiga utvecklingssamarbetet så att skälen till ofrivillig migration kan undanröjas. Ett särskilt fokus ska ligga på att skydda barn och deras rättigheter under väpnade konflikter eller när de tvingas på flykt.
- 25

- 30 I enlighet med Agenda 2030 anser vi att biståndet i ökad utsträckning ska fokusera på kunskapsöverföring och institutionell kapacitetsutveckling. Att ge stöd till effektiva och rättvisa skattesystem är centralt för att motverka korruption och bidra till social utveckling och ökad jämlikhet. I samförstånd med mottagarländer ska det tas fram regelverk för att motverka att generösa skattelättnader ges till internationella storföretag. Demokratistödet till partier och andra politiska aktörer bör öka, eftersom de tillsammans med de fackliga rörelserna utgör hörnstenar i jämlika och demokratiska samhällen.
- 35

- 40 Eget arbete och egen försörjning är grundläggande för människors frihet och ett effektivt sätt att bekämpa fattigdom. Möjligheten att organisera sig i fria fackföreningar, och löntagarorganisationernas inflytande över samhällsutvecklingen, är centralt i kampen för global rättvisa. Alla länder ska uppmuntras till att anta ILO:s kärnkonventioner. Sverige ska bidra till att social dialog som metod utvecklas, sprids och stärks genom arbetet med Global Deal.

Ett starkt och folkligt förankrat försvar

- 5 Totalförsvaret är ett yttersta skydd för vår demokrati, våra rättigheter och grundläggande värderingar. Samhällets utveckling ska bestämmas demokratiskt genom fri åsiktsbildning och inte begränsas genom politisk, militär eller annan påtryckning från andra. Därför, och eftersom det säkerhetspolitiska läget i vårt närområde har försämrats över tid, behöver Sverige ett starkt, effektivt och folkligt förankrat försvar.
- 10 Det militära och civila försvaret ska sammantaget ha en sådan styrka, sammansättning, ledning, beredskap och uthållighet att det avhåller andra från att försöka angripa, kontrollera eller på annat sätt utnyttja svenskt territorium. Under de socialdemokratiskt ledda regeringarna sedan 2014 har försvarets inriktning lagts om från ett insatsförsvar till ett nationellt totalförsvar. Att återaktivera värnplikten har möjliggjort ett växande militärt försvar
- 15 samtidigt som det bidrar till en folkligt förankring. Stora investeringar har gjorts och planeras i syfte att nå en högre försvarsförmåga, en förmåga som måste vara uthållig och pålitlig över tid. Vår militära alliansfrihet stärks också av en hög grad av egen kompetens och materielförsörjning.
- 20 Den militära alliansfriheten är ett fundament i Sveriges säkerhetspolitik och den bidrar tillsammans med vår ökade militära förmåga och fördjupade internationella samarbeten till säkerhet och stabilitet i vårt närområde. Den ger oss handlingsfrihet att agera på det sätt som bäst gagnar avspänning och en fredlig utveckling, samt säkrar vår självständighet i utrikespolitiken. Därför ska Sverige inte gå med i Nato. Demokratien vinner när demokratier
- 25 håller samman. Vi kan bara bygga vår säkerhet tillsammans och i solidaritet med andra. Samarbetet inom EU och med Nato ska fördjupas. Finland har och ska ha en särställning i vårt samarbete. Säkerhetspolitiken ska vara stabil, tydlig och långsiktig.
- 30 FN:s verksamhet för att bygga, bevara och vid behov tvinga fram fred är viktig. Sverige ska fortsätta sitt aktiva engagemang och bidra med svensk trupp, poliser och annan civil personal i internationella insatser inom ramen för FN, EU, Nato och OSSE. För alla fredsbevarande och fredsframtvängande operationer som Sverige deltar i ska det finnas ett tydligt folkrättsligt mandat. Nya hot, som gränsöverskridande organiserad brottslighet och terrorism, påverkar också den fredsbevarande verksamheten. Vi ska kontinuerligt anpassa oss efter hur svenska
- 35 insatser bäst kan bidra. Det är av särskild vikt att stärka cybersäkerheten samt samhällets förmåga att möta asymmetriska cyberhot. Folkrättens principer ska vara utgångspunkten för den socialdemokratiska politiken för internationell säkerhet.
- 40 Vi är positiva till ett bredare frivilligt deltagande även i det civila försvaret och i krisberedskapen. Här har de frivilliga försvarsorganisationerna och andra folkrörelser en viktig roll att spela. Människor ska stödjas att både vara bättre förberedda för sin egen försörjning under kort tid, och för att organiserat kunna stödja sina medmänniskor vid kriser. Det civila försvaret behöver förstärkas både för att kunna understödja det militära försvaret,

och för att skydda liv, hälsa och grundläggande samhällsfunktioner. Utvecklingen av det civila försvaret ska även stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar i fred. Även Försvarmaktens befogenheter och förutsättningar att stödja samhället vid civila kriser ska utvecklas.

